

رابطه شکاف دیجیتالی بین نسلی با سلامت اجتماعی و سبک زندگی

(مورد مطالعه: دانش آموزان مدارس متوسطه شهر کرمان در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶)

محمد صادقی نژاد^۱، شاپور بهیان^{۲*}، منصور حقیقتیان^۳

۱) دانشجوی دکتری، گروه جامعه شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران

۲) استادیار گروه جامعه شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران

۳) دانشیار گروه جامعه شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران

*نویسنده مسئول: shapour.behyan@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله ۱۴۰۱/۰۹/۰۹

تاریخ دریافت مقاله ۱۴۰۱/۰۷/۰۸

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه شکاف دیجیتالی بین نسلی با سلامت اجتماعی و سبک زندگی دانش آموزان بود. روش پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی، توصیفی و پیمایشی است. جامعه آماری شامل والدین و فرزندان آنان که در متوسطه دوره دوم شهر کرمان در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ مشغول به تحصیل بودند به تعداد ۵۰۰۰ نفر می باشد. روش نمونه گیری تصادفی ساده بوده که تعداد ۳۵۷ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. در این پژوهش از پرسشنامه شکاف دیجیتالی هوآنگ (۲۰۰۳)، پرسشنامه سلامت اجتماعی کییز (۲۰۰۴) و پرسشنامه سبک زندگی ارتقاء دهنده سلامت والکر (۱۹۹۷) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات از نرم افزار SPSS استفاده شد. در بررسی رابطه بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی با توجه به منفی بودن ضریب همبستگی (مقدار $-۰/۷۲۴$) مشخص می‌شود که رابطه بین این دو شاخص معکوس و معنادار است یعنی با افزایش میزان شکاف دیجیتالی بین نسلی، سلامت اجتماعی دانش آموزان نیز کاهش می‌یابد. در بررسی رابطه بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی غیر معمول نیز با توجه به علامت ضریب همبستگی (مقدار $۰/۵۹۸$) ملاحظه می‌شود که رابطه بین این دو مولفه نیز مثبت و معنادار است یعنی با افزایش میزان شکاف دیجیتالی بین نسلی، سبک زندگی نیز از حالت سستی به مدرن تغییر خواهد کرد که برای دانش آموزان سبک غیر معمول کل جامعه خواهد بود.

کلید واژگان: شکاف دیجیتالی بین نسلی، سلامت اجتماعی، سبک زندگی، دانش آموزان

مقدمه

معنادار در بینش و آگاهی، باورها، تصورات، انتظارات، جهت گیری‌های ارزشی و الگوهای رفتاری میان دو نسل همزمان در یک جامعه را مورد توجه قرار می‌دهد (ماشینچی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱). در دهه‌های اخیر بر پایه طیف وسیعی از مطالعات پژوهشی در حوزه‌های کانونی دسترسی به زیرساخت‌های دیجیتال، بحث شکاف

شکاف نسلی به منزله قطع پیوندها و روابط بین نسلی تعریف می‌شود و نخستین بار در دهه ۶۰ میلادی توسط صاحب‌نظران اجتماعی در کشورهای غربی مطرح شد که به بررسی و ساختارشناسی اختلافات فرهنگی میان والدین و فرزندان می‌پرداخت. شکاف نسل‌ها مفهومی است که اختلاف فاحش روانی، اجتماعی، فرهنگی و تفاوت

دیجیتالی بین - نسلی» نامید و هراندازه این فاصله زیادتر شود، پیامدهایش هم بیشتر می‌شود (فلین^۵، ۲۰۲۲: ۱۳۷) و جامعه‌ای که در مرحله گذرا قرار می‌گیرد استعداد آمادگی بیشتری برای تولید شکاف‌های اجتماعی از جمله تفاوت و شکاف نسلی دارد (حلیمی جلودار، ۱۳۹۳: ۵۴). از طرفی هم وقتی برخی از والدین بدون اینترنت بزرگ شده‌اند، به سادگی انگیزه آنلاین شدن ندارند و در مقایسه با کودکان نسل جدید که شدیداً به این فضا علاقمند هستند، دچار احساس فاصله و شکاف می‌شوند. آنها به‌عنوان افراد سنتی روش‌های ارتباطی که شامل حضور فیزیکی چهره به چهره است را بر ارتباط دیجیتالی ترجیح می‌دهند (تایلر^۶ و همکاران، ۲۰۲۰: ۱۷۷).

همچنین امروزه موضوع حاکمیت رسانه در جامعه موضوع شکاف نسلی را گسترده‌تر کرده و شکاف نسلی را جزو آسیب‌های اجتماعی پنهان جامعه قرار داده و نظام خانواده را دچار ازهم‌گسیختگی می‌کند. این پدیده در بین اعضای خانواده و بین جوانان و والدین تعارضات و تضادهای رفتاری و عقیدتی و ... را به‌عنوان معضل اجتماعی و آسیب پنهان عیان می‌کند (حلیمی جلودار، ۱۳۹۳: ۲۳). بنابراین این تغییرات باعث شده است که خانواده‌های امروزی از یکدیگر مستقل‌تر شده و انسجام خانواده را کاهش داده و در افزایش شکاف بین نسلی نقش ایفا کنند و فاصله فناوری فعال دیجیتالی بین کودکان و والدین بسیار بیشتر از فاصله سنی واقعی بین آنها است که بر روابط اعضای خانواده تأثیر منفی می‌گذارد (لاواتی^۷، ۲۰۱۹: ۴۷). شکاف نسلی که شکاف دیجیتالی بخشی از آن بوده، مفهومی است که اختلاف فاحش روانی، اجتماعی و فرهنگی و تفاوت معنادار در بینش و آگاهی، باورها، تصورات، انتظارات، جهت‌گیری‌های ارزشی، و الگوهای رفتاری میان دو یا چند نسل را هم زمان در یک جامعه بررسی می‌کند (عباسی اسفنجیر و سام، ۱۳۹۲: ۱۶۳).

دیجیتالی بین نسلی به یکی از موضوعات مهم تحقیقات کنونی تبدیل شده است (بال^۱ و همکاران، ۲۰۱۷: ۱۱۶۸). علاوه بر فاصله سنی، حتی دسترسی نابرابر بر اساس تحصیلات، وضعیت اجتماعی-اقتصادی می‌تواند به شکاف دیجیتالی کمک کند (هارگیتای^۲ و همکاران، ۲۰۱۹: ۸۸۱). علاوه بر این، شکاف دیجیتالی می‌تواند به احساس انزوای اجتماعی برای کسانی که قادر به تعامل با استفاده از ارتباطات دیجیتال نیستند، کمک کند و هر چقدر این شکاف بیشتر شود، فاصله بین فرزندان و والدین نیز بیشتر خواهد شد (فلین^۳، ۲۰۲۲: ۱۳۷). همچنین امروزه به مدد انقلاب ارتباطات و گسترش بی‌حد و حصر رسانه‌های اجتماعی در سلیقه‌ها و خواسته‌های افراد به ویژه نسل جوان تغییرات زیادی ایجاد شده است. این مسأله، همزمان با رشد و تکامل نسل سوم نوجوانان که با تکنولوژی ارتباط عمیق‌تری دارند، دارای رفتارهای متناقضی هستند که سبب بروز شکاف نسلی بین آنها و والدین شده است که بر اساس آن افراد به دنبال آن ارزش‌ها، هنجارهای خاصی هستند که به مراتب سبک زندگی متفاوتی هم دارند (قادری، ۱۳۸۹: ۷۰). در همین ارتباط تعامل بین نسلی می‌تواند به بهداشت روحی و سلامت در یک جمعیت کمک کند و طیف وسیعی از مزایای بالقوه تعامل بین نسل وجود دارد، به ویژه در مورد اضطراب، نگرش‌های متقابل، و فعالیت بدنی وجود دارد که به نحوی تعامل بین نسلی ترمیم‌کننده فاصله نسلی است (کرژوسکاوا^۴ و همکاران، ۲۰۲۱: ۱).

بخشی از شکاف بین نسلی محصول آگاهی افراد نیازهای عصر جدید به مظاهر ارتباطی نوین است و وقتی میزان آگاهی، دسترسی، استفاده و تأثیرپذیری نسل امروز از ابزارهای جدید بیش از نسل گذشته باشد، می‌توان گفت بین این دو نسل یک نوع شکاف ایجاد شده که با توجه به نقش مهمی که این ابزارها در شکل‌گیری فاصله یا شکاف بین نسل‌ها بازی می‌کند، می‌توان آن را «شکاف

5 Flynn
6 Tyler
7 Lawati

1 Ball
2 Hargittai
3 Flynn
4 Krzeczowska

و بررسی شده است. در خانواده معاصر به دلایل علی چون فردگرایی، اهمیت یافتن حقوق فردی، کاهش اقتدار والدین و افزایش سریع و وسیع دسترسی به ارتباطات جمعی کودکان و نوجوانان فاصله بیشتری با والدین پیدا کرده اند. شکاف دیجیتالی امروزه شامل نابرابری اجتماعی در دسترسی به وسایل تکنولوژی ارتباطی است که بسیاری از کشورهای در حال توسعه و حتی برخی جوامع حاشیه‌ای کشورهای توسعه یافته با آن دست و پنجه نرم می‌کنند (کانیه‌وامویو^۱، ۲۰۱۷: ۱۷۰۹). همچنین، در دهه‌های اخیر موج مدرنیزاسیون که آموزش همگانی، گسترش رسانه‌های جمعی، و بسیاری موارد دیگر را به همراه آورده موجب افزایش آگاهی‌های عمومی نسل جدید شده و حوزه ارتباطات انسانی و اجتماعی آنها را وسیع تر کرده است. بر همین اساس ذهنیت و تجربه نسلی در عصر جهانی شدن به بساخت متفاوتی از هویت نسلی در بین نسل والدین و نسل فرزندان منجر شده است (شیری، ۱۳۹۷: ۸۷). چرا که کاهش میزان تولد و افزایش طول عمر، به پیری جمعیت جهانی کمک می‌کند و این افزایش سن به طور بالقوه‌ای تهدیدی برای افزایش فاصله نسلی خواهد بود (هه^۲ و همکاران، ۲۰۱۶: ۲؛ رایز^۳ و همکاران، ۲۰۲۱: ۷). شکاف دیجیتالی به فرصت‌ها و تجربیات تکنولوژی دیجیتال در برخی کشورها اشاره دارد که سه دوره را پشت سر گذاشته است. در دوره اول مربوط به توانایی کاربر برای دسترسی به کامپیوترها و اینترنت است و این دسترسی شامل داشتن دسترسی فیزیکی به کامپیوتر و داشتن دارایی‌های مادی برای پرداخت هزینه اتصال مستقیم به اینترنت بوده است. در دوره دوم داشتن مهارت لازم کاربران برای استفاده از کامپیوتر و اینترنت یا سواد دیجیتالی بوده است و در نهایت در دوره سوم مربوط به ماهیت و خاصیت رسانه‌های دیجیتال برای جامعه مطرح بوده است (لینینگ^۴، ۲۰۱۷: ۱۰۱).

صرف اینکه میزان آگاهی یا استفاده فرزندان از فناوری‌هایی چون اینترنت بیش از والدینشان باشد، منجر به مشکلات تربیتی و اخلاقی نمی‌شود؛ چراکه اگر بین این دو نسل، تعامل و اعتماد متقابل وجود داشته باشد، به‌ویژه اگر والدین توانسته باشند فرزندان خود را از نظر اخلاقی و تربیتی تربیت کنند یا خود نسل جدید آگاهی و توجه لازم را داشته باشند، طبیعتاً فرزندان می‌توانند با کمترین آسیب از ابزارها و فناوری‌های جدید استفاده کنند و حتی به یاری والدین خود بشتابند. بله، اگر چنین کاری انجام نگرفته باشد و اگر والدین و دیگر کسانی که در این زمینه مسئولیت دارند در ایفای مسئولیت خود در قبال نسل جدید کوتاهی کرده باشند، آن وقت است که شکاف دیجیتالی زمینه‌ساز مشکلات گوناگونی می‌شود و این شکاف باعث ایجاد تغییرات در ارزش‌ها و در نتیجه باعث ایجاد سبک‌های متفاوت زندگی می‌شود که با شیوه‌های زندگی نسل قبل متفاوت است و به لحاظ سلامتی نیز تغییرات زیادی ایجاد می‌شود. در این راستا در جامعه امروزی شکاف دیجیتالی دارای اهمیت است. چرا که شکاف نسلی سلامت اجتماعی و سبک زندگی را تحت تاثیر قرار می‌دهد و با توجه به آن چه گفته شد، سبک زندگی یکی از عوامل توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت اجتماعی افراد و جوامع به شمار می‌رود. یکی از مؤلفه‌های بسیار مهم سبک زندگی، توسعه مهارت‌های اجتماعی است. این مهارت‌ها بر سلامت اجتماعی افراد تأثیر می‌گذارد و جامعه دارای سلامت محور پیشرفت و توسعه و آرامش شهروندان است. بر همین اساس این پژوهش در نظر دارد تا رابطه شکاف دیجیتالی بین نسلی با سلامت اجتماعی و سبک زندگی در بین دانش‌آموزان مطالعه و بررسی کند.

ادبیات نظری و پیشینه

موضوع شکاف دیجیتالی نسلی از دیرباز از سوی علمای اجتماعی به ویژه روانشناسان اجتماعی، مردم‌شناسان فرهنگی، علمای سیاسی، و جامعه‌شناسان بحث

1 KanyiWamuyu
2 He
3 Reis
4 Leaning

به طور کلی شکاف دیجیتالی منجر به افزایش فاصله‌ها و آسیب‌های اجتماعی در خانواده می‌شود. بنابراین مهمترین ابزار به منظور جلوگیری از آسیب‌های پیش رو، شناخت و آگاهی از مولفه‌های این پدیده و مجهز بودن به شناخت همه جانبه این فضا و محیط جدید پیش رو است (عالی لیلی، ۱۳۹۶: ۲). از آنجایی که شکاف دیجیتالی یک پدیده‌ای آسیب‌زا است، می‌تواند با سلامت اجتماعی رابطه داشته باشد. سلامت اجتماعی، مفهومی است که به طور فزاینده‌ای در محافل علمی و سیاست‌گذاری و اجرایی اهمیت پیدا کرده است (مالکی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۰). سلامت اجتماعی بخش مهمی از زندگی فرد است و سطح سلامت به نحوی تعیین کننده سبک زندگی یک فرد است (حکیمی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۶۴). همچنین سلامت اجتماعی از ابعاد مهم سلامت انسان است که یکی از دو تلقی آن، تلقی بین فردی به معنی چگونگی روابط، مناسبات و تعامل‌های اجتماعی است (پسندیده، ۱۴۰۰: ۸۸). علاوه بر سلامت، شکاف نسلی باعث تغییر در سبک زندگی افراد می‌شود. سبک‌های زندگی به مانند تعاریف آنها متنوع هستند و در جامعه ایرانی سبک زندگی به وسیله مولفه‌های دینی بومی سازی شده است. بر همین اساس سبک زندگی نشأت گرفته از باورهای الهی، به عنوان یکی از عوامل مؤثر در مقابله و پیشگیری از جرائم، با دارا بودن این عناصر پیشگیری، اهمیت خاصی در جرم‌شناسی پیشگیرانه و ایجاد نظم در جامعه پیدا کرده است (جزینی و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۵). بر همین اساس امروزه آسیب‌های اجتماعی به عنوان یک تهدید جدی، سلامت جامعه را با خطر مواجه ساخته است و خانواده نخستین نهاد اجتماعی است، اگر فرآیند سبک زندگی صحیح در نهاد خانواده به طور مناسب و سالم اجرا شود، می‌توان انتظار داشت فرزندی که در چنین خانواده‌ای رشد یابند، در آینده شهروندانی قانون‌گرا باشند و در معرض کمترین آسیب‌های اجتماعی قرار بگیرند (مولایی‌بیرگانی و داراب‌پور، ۱۳۹۷: ۱). در ارتباط با کارهای پژوهشی مشابه نیز کارهای زیادی در حوزه‌های شکاف دیجیتالی، سلامت

اجتماعی، سبک زندگی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی انجام شده است، اما پژوهشی به صورت مستقیم با این عنوان انجام نشده است. برای مثال رضایی و خدقلی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان شکاف نسل‌ها، شیوه‌های فرزندپروری و سلامت روان به این نتایج دست یافتند که بین میزان سلامت روانی نسل اول و نسل دوم تفاوت معنا داری مشاهده شد. جهانبخش (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان عوامل شکاف نسلی در ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی والدین و فرزندان در استان اصفهان به این نتایج دست یافت که نسل فرزندان دارای گرایش‌های ارزشی مادی (اقتصادی - اجتماعی)، اما نسل والدین دارای گرایش‌های ارزشی معنوی (مذهبی - سنتی) بوده‌اند. همچنین بابایی‌فرد و روحی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان بررسی تاثیر سبک زندگی بر شکاف نسلی در بین جوانان شهر کاشان به این نتایج دست یافتند که بین سن و مدگرایی با شکاف نسلی رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد. جزینی و همکاران (۱۳۹۸) نیز تأثیر سبک زندگی اسلامی در پیشگیری از جرم و آسیب‌های اجتماعی بررسی کرده‌اند و مولایی‌بیرگانی و داراب‌پور (۱۳۹۷) در پژوهشی رابطه بین سبک زندگی خانواده با پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی زنان در آموزش و پرورش شهر اهواز بررسی کرده‌اند و در هر دو پژوهش فوق پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی متأثر از سبک زندگی است.

فرضیات پژوهش عبارتند از:

فرضیه اصلی اول: بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

- فرضیه فرعی اول: بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و شاخص‌های سلامت اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

- فرضیه فرعی دوم: بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

اجتماعی کیز با ۲۰ گویه استفاده شده و نهایتاً برای سنجش سبک زندگی از پرسشنامه سبک زندگی ارتقاء دهنده سلامت والکر با ۳۲ گویه استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل والدین و فرزندان آنان که در متوسطه دوره دوم شهر کرمان در سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بودند که تعداد آنها ۵۰۰۰ نفر است که با روش نمونه گیری تصادفی ساده به کمک فرمول کوکران ۳۵۷ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها نیز با استفاده از مدلسازی معادله ساختاری انجام شد.

یافته ها

فرضیه اصلی اول: بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

فرضیه اصلی دوم: بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی غیر معمول در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

- فرضیه فرعی سوم: بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی غیر معمول در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

روش شناسی

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات همبستگی است و به روش پیمایش انجام شده است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است. برای سنجش شکاف دیجیتالی از پرسشنامه‌ای با ۸۳ گویه که به تفکیک ۱۳ گویه مربوط به تجربه و دسترسی به اینترنت و رایانه و سرعت اینترنت؛ ۲۴ گویه مربوط به مهارت استفاده از اینترنت و رایانه؛ ۳۴ گویه مربوط به میزان استفاده از اینترنت و رایانه و ۱۲ گویه مربوط به نگرش به اینترنت هستند. همچنین به منظور سنجش سلامت اجتماعی از پرسشنامه سلامت

جدول ۱. ضریب همبستگی بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی

مولفه ها	سلامت اجتماعی
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۲۴**
سطح معناداری	۰/۰۰۱
تعداد	۳۵۷

این دو شاخص معکوس و معنادار است. یعنی با افزایش میزان شکاف دیجیتالی بین نسلی، سلامت اجتماعی دانش آموزان نیز کاهش می‌یابد. در راستای این فرضیه کلی ابعاد سلامت نیز مورد سنجش قرار گرفته است.

فرضیه فرعی اول: بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و شاخص‌های سلامت اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

با توجه به جدول (۱) چون مقدار سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۱) از ۰/۰۱ کمتر است، پس فرض صفر در سطح خطای یک درصد رد می‌شود. بنابراین میزان همبستگی معکوس بین دو شاخص شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی معنادار است. یعنی بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. با توجه به منفی بودن ضریب همبستگی (مقدار ۰/۷۲۴-) مشخص می‌شود که رابطه بین

جدول ۲. ضریب همبستگی بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و شاخص‌های سلامت اجتماعی

شاخص‌های سلامت اجتماعی	مولفه ها	شکاف دیجیتالی بین نسلی
شکوفایی اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۴۲۸**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
همبستگی اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۵۴۶**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱

انسجام اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	-۰/۲۷۹**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
پذیرش اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	-۰/۵۵۹**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
مشارکت اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	-۰/۵۳۷**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱

اجتماعی، شاخص پذیرش اجتماعی بیشترین مقدار همبستگی (-۰/۵۵۹) و شاخص انسجام اجتماعی نیز کمترین مقدار همبستگی (-۰/۲۷۹) را با شکاف دیجیتالی بین نسلی دارد. به طور کلی با افزایش شکاف دیجیتالی بین نسلی شاخص‌های سلامت اجتماعی نیز کاهش می‌یابند.

فرضیه فرعی دوم: بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

با توجه به جدول ۲ چون مقدار سطح معناداری آزمون برای همه شاخص‌های سلامت اجتماعی از ۰/۰۱ کمتر است، پس فرض وجود همبستگی بین شاخص‌های سلامت اجتماعی و شکاف دیجیتالی بین نسلی در سطح خطای یک درصد رد نمی‌شود. یعنی بین شاخص‌های سلامت اجتماعی و شکاف دیجیتالی بین نسلی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به منفی بودن ضرایب همبستگی ملاحظه می‌شود که رابطه بین تمامی این مولفه‌ها معکوس و معنادار است. همچنین با مقایسه مقادیر ضرایب همبستگی مشخص می‌شود که در بین شاخص‌های سلامت

جدول ۳. ضریب همبستگی بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی

شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی	مولفه‌ها	سلامت اجتماعی
دسترسی به اینترنت و رایانه	ضریب همبستگی پیرسون	-۰/۴۶۵**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
مهارت استفاده از رایانه و اینترنت	ضریب همبستگی پیرسون	-۰/۵۹۳**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
نگرش نسبت به اینترنت	ضریب همبستگی پیرسون	-۰/۵۶۳**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
میزان استفاده از اینترنت و رایانه	ضریب همبستگی پیرسون	-۰/۶۳۸**
	سطح معناداری	۰/۰۰۱

ها نیز معکوس و معنادار است. همچنین با مقایسه مقادیر ضرایب همبستگی مشخص می‌شود که در بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی، شاخص میزان استفاده از اینترنت و رایانه بیشترین مقدار همبستگی (-۰/۶۳۸) و شاخص دسترسی به اینترنت و رایانه نیز کمترین مقدار همبستگی (-۰/۴۶۵) را با سلامت اجتماعی دارد. به طور کلی با افزایش ابعاد شکاف دیجیتالی بین نسلی سلامت اجتماعی نیز کاهش می‌یابند.

با توجه به جدول (۳) چون مقدار سطح معناداری آزمون برای همه شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی از ۰/۰۱ کمتر است، پس فرض وجود همبستگی بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی در سطح خطای یک درصد رد نمی‌شود. یعنی بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به منفی بودن ضرایب همبستگی ملاحظه می‌شود که رابطه بین تمامی این مولفه

فرضیه اصلی دوم :

بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی غیر معمول در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

جدول (۴) ضریب همبستگی بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی

سبک زندگی غیر معمول	مولفه‌ها	شکاف دیجیتالی بین نسلی
۰/۵۹۸**	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۱	سطح معناداری	
۳۵۷	تعداد	

خواهد کرد که برای دانش آموزان سبک غیر معمول کل جامعه خواهد بود.

فرضیه فرعی سوم: بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی غیر معمول در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه وجود دارد.

با ملاحظه جدول (۴) یعنی بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی غیر معمول رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به علامت ضریب همبستگی (مقدار ۰/۵۹۸) ملاحظه می‌شود که رابطه بین این دو مولفه نیز مثبت و معنادار است. یعنی با افزایش میزان شکاف دیجیتالی بین نسلی، سبک زندگی نیز از حالت سنتی به مدرن تغییر

جدول ۵. ضریب همبستگی بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی

سبک زندگی غیر معمول	مولفه‌ها	شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی
۰/۳۵۷**	ضریب همبستگی پیرسون	دسترسی به اینترنت و رایانه
۰/۰۰۱	سطح معناداری	
۰/۵۰۳**	ضریب همبستگی پیرسون	مهارت استفاده از رایانه و اینترنت
۰/۰۰۱	سطح معناداری	
۰/۴۹۳**	ضریب همبستگی پیرسون	نگرش نسبت به اینترنت
۰/۰۰۱	سطح معناداری	
۰/۵۰۵**	ضریب همبستگی پیرسون	میزان استفاده از اینترنت و رایانه
۰/۰۰۱	سطح معناداری	

اینترنت و رایانه بیشترین مقدار همبستگی (۰/۵۰۵) و شاخص دسترسی به اینترنت و رایانه نیز کمترین مقدار همبستگی (۰/۳۵۷) را با سبک زندگی غیر معمول دارد. به طور کلی شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی باعث بروز سبک‌های زندگی نامتعارف می‌شود.

نتیجه‌گیری

امروزه با توجه به نفوذ اینترنت، جامعه از حالت سنتی خود خارج و راه خود را به سمت تبدیل شدن به جامعه

با توجه به جدول ۵ چون مقدار سطح معناداری آزمون برای همه شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی از ۰/۰۱ کمتر است، پس فرض وجود همبستگی بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی غیر معمول نیز در سطح خطای یک درصد رد نمی‌شود. یعنی بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی و سبک زندگی غیر معمول در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه معناداری وجود داشته و رابطه بین تمامی این مولفه‌ها مثبت و معنادار است. در بین شاخص‌های شکاف دیجیتالی بین نسلی، شاخص میزان استفاده از

اطلاعاتی تغییر داده و نیازهای جدید موجود در جامعه اطلاعاتی باعث شده شکل و سبک روابط بین افراد در خانواده و جامعه به طور گسترده ای متحول شود. همچنین در سال‌های اخیر مفهومی جدید با عنوان «شکاف دیجیتالی بین نسلی» شکل گرفته است. شکاف نسلی مفهومی است که اختلاف روانی و اجتماعی بین دو یا چند نسل را هم‌زمان در یک جامعه بررسی می‌کند. اخیراً موضوع شکاف نسلی مورد توجه پژوهشگران زیادی شده و این موضوع یکی از مسائلی است که به طور ویژه در حوزه آسیب‌شناسی خانواده به‌شدت مطرح شده است. تسلط رسانه‌ای تکنولوژی در جامعه باعث تغییر در نوع روابط و سبک زندگی شده است و بدون شک روابط بین والدین و فرزندان، در خانواده هسته ای مدرن نیز، دستخوش همین دگرگونی بنیادین شده است و در خانواده معاصر به دلایل علی چون فردگرایی، اهمیت یافتن حقوق فردی، کاهش اقتدار والدین، و افزایش سریع و وسیع دسترسی به ارتباطات جمعی کودکان و نوجوانان فاصله بیشتری با والدین پیدا کرده اند که این فاصله را با شکاف نسلی تعریف می‌کنند. شکاف نسلی در ساده‌ترین اثرگذاری خود سبک زندگی افراد را دگرگون می‌کند. سبک زندگی یکی از مفاهیم مهم در جامعه است که به عنوان مجموعه ای نسبتاً منسجم از همه رفتارها و فعالیتهای یک فرد معین در جریان زندگی روزمره تلقی می‌شود. سبک زندگی افراد بطور مستقیم و غیر مستقیم تأثیرات عمیقی بر سلامت فرد و جامعه می‌گذارد و آسیب‌های اجتماعی زیادی را باعث می‌شود. این آسیب‌ها عمدتاً شامل استعمال دخانیات، اعتیاد و سوء مصرف مواد، رفتارهای مرتبط با صدمات و جراحات مثل خشونت، رفتارهای جنسی ناسالم، الگوهای ناسالم تغذیه و الگوی تحرک کم بدنی هستند؛ که در صورت ثبات این رفتارها در شخصیت فرد، منجر به یک سبک زندگی ناسالم می‌شود. از طرف دیگر امروزه آنچه با عنوان شکاف نسل‌ها از ناحیه آن احساس خطر می‌شود، گسست تعارضات ارزشی بین والدین و فرزندان است که اذهان

اندیشمندان، برنامه‌ریزان و حتی توده مردم را نگران کرده است. شواهد حاکی از آن است که در سال‌های اخیر به تدریج چالش بین والدین و فرزندان گسترش یافته است. اگر فاصله و جدایی بین اعضای خانواده عمیق شود، به تعارض بین نسل‌ها که همان شکاف نسلی است می‌انجامد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده که شکاف دیجیتالی بین نسلی هم بر سلامت اجتماعی اثر معکوسی دارد و هم باعث گسترش سبک‌های زندگی نامتعارف در بین دانش آموزان می‌شود. همچنین آزمون فرضیات نشان داد که ضریب همبستگی بین دو متغیر شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی رابطه‌ای معکوس و معنادار است. یعنی با افزایش میزان شکاف دیجیتالی بین نسلی، سلامت اجتماعی کاهش می‌یابد. بنابراین فرضیه اول تحقیق مبنی بر اینکه بین شکاف دیجیتالی بین نسلی و سلامت اجتماعی در بین دانش آموزان متوسطه شهر کرمان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد، تایید می‌شود. در مورد سبک زندگی نیز نتایج بدست آمده از ضریب تاثیر شکاف دیجیتالی بین نسلی بر سبک زندگی نامتعارف گواهی می‌دهد. به طور کلی، نتایج بدست آمده در تحقیق حاضر با نتایج محققانی مانند خدا قلی و رضایی (۱۳۹۲)، جهانبخش (۱۳۹۵)، مرادی و براتلو (۱۳۹۳)، شالچی و صبا کلاهی (۱۳۹۷)، جوادی و زنجانی‌زاده (۱۳۸۳)، کفاشی (۱۳۹۴)، پارسامهر و رسولی‌نژاد (۱۳۹۴) همسو و همخوان است. بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل آماری و پیشینه تحقیقات می‌توان نتیجه گرفت شکاف ارزشی درون خانواده و بین نسل‌ها زمانی اتفاق می‌افتد که انتقال فرهنگی با مشکل روبه رو شود و شدیداً تحت تاثیر رسانه‌ها در فضای دیجیتال قرار گیرد. از آنجا که انتقال فرهنگی بین انتقال کامل، یعنی بدون هیچ تفاوتی میان والدین و فرزندان و انتقال کاملاً ناقص، یعنی بدون هیچ گونه تشابه بین این دو نسل، قرار دارد، اگر به هر یک از این دو شکل صورت گیرد، نوعی آسیب برای جوامع به شمار می‌آید، چرا که انتقال کامل اجازه نوآوری و تغییر و

واکنش به موقعیت‌های جدید را به نسل جدید نمی‌دهد و در این صورت نسلی نو با مفهوم واقعی جامعه شناختی، که دارای تفاوت‌ها و نگرش‌های خاص خود باشد، پدید نمی‌آید و انتقال کاملاً ناقص هم اجازه کنش هماهنگ بین نسل‌ها را نمی‌دهد. یکی از مسائلی که امروزه در حوزه آسیب‌شناسی خانواده به شدت مطرح است، مسأله شکاف نسلی میان والدین و فرزندان به منزله نسل دیروز و نسل امروز است. به عبارتی، ساختار روابط بین والدین و فرزندان، در خانواده هسته‌ای مدرن، دستخوش دگرگونی بنیادین شده است. در خانواده معاصر به دلایل علی چون فردگرایی، اهمیت یافتن حقوق فردی، کاهش اقتدار والدین، و افزایش سریع و وسیع دسترسی به ارتباطات جمعی کودکان و نوجوانان فاصله بیشتری با والدین پیدا کرده‌اند، سبک جدیدی از زندگی به وجود آمده که برای جامعه ایرانی با ارزش‌های اسلامی نامتعارف و غیر معمول است.

منابع

بابایی فرد، اسدالله؛ روحی، مریم (۱۳۹۵). بررسی تأثیر سبک زندگی بر شکاف نسلی در بین جوانان شهر کاشان. *مطالعات میان فرهنگی*. ۱۱(۵): ۶۱-۳۵.

پارسامهر، مهربان؛ رسولی نژاد، سید پویا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه سبک زندگی سلامت محور با سلامت اجتماعی در بین مردم شهر تالش. *توسعه اجتماعی*. ۱۰(۱): ۳۵-۶۶.

پسندیده، عباس (۱۴۰۰). الگوی ابعاد سلامت اجتماعی در منابع اسلامی. فرهنگ و ارتقای سلامت. ۵(۱): ۸۸-۹۶.

جزینی، علیرضا؛ عباسی کسانلی، علی؛ پناهی، محسن (۱۳۹۸). تأثیر سبک زندگی اسلامی در پیشگیری از جرم و آسیب‌های اجتماعی (با تأکید بر نقش نماز). *مطالعات اسلامی آسیب‌های*

اجتماعی. ۲(۱): ۳۵-۴۸.

جهانبخش، اسماعیل (۱۳۹۵). عوامل شکاف نسلی در ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی والدین و فرزندان در استان اصفهان. *جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*. ۶(۲۱): ۶۶-۴۵.

حکیمی نیا، بهزاد؛ پورافکاری، نصرالله، غفاری، داریوش. (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی باتأکید بر هوش اجتماعی و سلامت اجتماعی (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه). *جامعه‌شناسی کاربردی*. ۲۸(۲): ۱۶۳-۱۷۸.

حلیمی جلودار، سلیمان. (۱۳۹۳). شکاف نسلی و حاکمیت رسانه، تهران: نشر سولار.

رضایی، سعید؛ خداقلی، معصومه (۱۳۹۲). شکاف نسل‌ها شیوه‌های فرزند پروری و سلامت روان. *کنگره ملی روانشناسی اجتماعی ایران*. دوره ۲.

شالچی، بهزاد؛ صباحی کلاهی، حامد. (۱۳۹۷). ارتباط ساختاری شکاف میان-نسلی با اعتیاد به اینترنت در میان نوجوانان. *خانواده و پژوهش*. ۱۳۹۷؛ ۱۵(۳): ۹۷-۱۱۲.

شیری، حامد (۱۳۹۷). جهانی شدن فرهنگی و دگرگونی هویت نسلی: بررسی سبک زندگی نسل والدین و فرزندان در سمنندج. *مطالعات توسعه اجتماعی فرهنگی*. ۶(۴): ۷۸-۱۱۱.

عالی لیلی، حسن (۱۳۹۶). آموزش سواد رسانه ای و مقابله با پدیده شکاف نسلی (با تأکید بر شکاف دیجیتال بین نسل‌ها). *همایش ملی آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی پدیده شکاف بین نسلی (زمینه‌ها، چالش‌ها، و راهکارها)*. موسسه فرهنگی هنری بام پژوهش پرواز جنوب.

عباسی اسفنجیر، علی اصغر؛ سام، شیمیا (۱۳۹۲). شکاف نسلی در ارزش‌ها: بررسی مقایسه جوانان و سالمندان. *تغییرات اجتماعی - فرهنگی*. ۱۰(۳): ۱۶۲-۱۸۵.

<https://doi.org/10.1007/s10209-018-0617-5>

He, W., Goodkind, D., & Kowal, P. R. (2016). An aging world: 2015, 1-9. Retrieved from: <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2016/demo/p95-16-1.pdf>

KanyiWamuyu, P (2017). Bridging the digital divide among low-income urban communities. Leveraging use of Community Technology Centers, *Telematics and Informatics*, 8(34): 1709-1720. Retrieved from: <https://dl.acm.org/doi/abs/10.1016/j.tele.2017.08.004>.

Keyes, C. M. (1998). Social Well-Being. *Social Psychology Quarterly*. 61(2): 121-140. Retrieved from: <https://psycnet.apa.org/record/1998-04725-002>.

Keyes, C. M. (2004). Complete mental health: an agenda for the 21 century Washington.

Krzeczowska, Anna; Spalding, David M.; McGeown, William J.; Gow, Alan J.; Carlson, Michelle C.; Nicholls, Louise A. Brown. (2021). A systematic review of the impacts of intergenerational engagement on older adults' cognitive, social, and health outcomes, *Ageing Research Reviews*, In Press, Journal Pre-proof, Available online 6 July 2021, 101400.

Lawati, S (2019). Understanding the psychology of youths: Generation gap. *International Journal of Psychology and Counselling*. 11. 46-58.

Leaning, M (2017). Chapter Six – Digital Divides: Access, Skills and Participation, *Media and Information Literacy, An Integrated Approach for the 21st Century*, 2017, Pages 101–114. Retrieved from: <https://dokumen.pub/media-and-information-literacy-an-integrated-approach-for-the-21st-century-9780081001707.html>

Nishijima, M; MacedoIvanauskas, T; MoriSarti, F (2017). Evolution and determinants of digital divide in Brazil (2005–2013), *Telecommunications Policy*. 41(1): 12-24. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/a/eee/telpol/v41y2017i1p12-24.html>

قادری، علی. (۱۳۸۹). شکاف نسلیها: بررسی جامعه شناختی فاصله نسلیها از انقلاب اسلامی تا کنون، تهران: نشر مکتب.

کفاشی، مجید. (۱۳۹۴) عنوان عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر شکاف نسلی جوانان شهر تهران. فصلنامه علمی و پژوهشی زن و جامعه. سال ششم - شماره اول : ۸۶-۶۷

ماشینیچی، علی اصغر؛ غلامیان، رضا؛ حسینی، سیدعلی؛ علیپور، یعقوب. (۱۳۹۶). آسیب های تربیتی و اخلاقی شکاف دیجیتالی بین نسلی، اولین همایش ملی آسیب شناسی و آسیب زدایی پدیده شکاف بین نسلی (زمینه ها، چالش ها و راهکارها)، بوشهر.

مالکی، مرضیه؛ جان محمدی، سارا؛ احمدی، زهرا؛ حقانی، حمید (۱۳۹۹). سلامت اجتماعی و کیفیت زندگی در بهورزان شهرستان های قروه و دهگلان. *پرستاری ایران*. ۳۳ (۱۲۸): ۴۰-۵۳.

مولایی بیرگانی، مرجان؛ داراب پور، کامران (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین سبک زندگی خانواده با پیشگیری از آسیب های اجتماعی زنان در آموزش و پرورش شهر اهواز. *کنفرانس ملی توسعه اجتماعی. اهواز*.

Ball, C., Francis, J., Huang, K.-T., Kadylak, T., Cotten, S. R., & Rikard, R. V. (2017). The Physical–Digital divide: Exploring the social gap between digital natives and physical natives. *Journal of Applied Gerontology*, 38(8), 1167–1184.

Flynn, S. (2022) Bridging the Age-based Digital Divide: An Intergenerational Exchange during the First COVID-19 Pandemic Lockdown Period in Ireland, *Journal of Intergenerational Relationships*, 20:2, 135-149

Hargittai, E., Piper, A. M., & Morris, M. R. (2019). From Internet access to Internet skills: Digital inequality among older adults. *Universal Access in the Information Society*, 18(4), 881–890.

Reis, L; Mercer, K; Boger, J (2021). Technologies for fostering intergenerational connectivity and relationships: Scoping review and emergent concepts, *Technology in Society*, 64 (1). 2021, 101494.

Tyler, M., De George-Walker, L., & Simic, V. (2020). Motivation matters: Older adults and information communication technologies. *Studies in the Education of Adults*, 52(2), 175–194.

Quarterly Journal of Educational Psychology
Islamic Azad University Tonekabon Branch
Vol. 11, No. 4, winter 2021, No 44

Journal of Educational
Psychology

The relationship between digital divide between generations with social health and lifestyle (case of study: Kerman city secondary school students in the academic year 2016-2017)

Mohammad Sadeghinejad¹, Shapour Behyan^{2*}, Mansour Haghghatian³

1- PhD student, Department of Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran

2- Assistant Prof, Department of Sociology, Dehagan Branch, Islamic Azad University, Dehagan, Iran

3- Associate Profe, Department of Sociology, Dehagan Branch, Islamic Azad University, Dehagan, Iran.

Abstract

the aim of the current research was to investigate the relationship between the digital divide between generations and the social health and lifestyle of students. The method of the current research is applied-descriptive and survey type. The statistical population of this research includes parents and their children who were studying in the second period of secondary school in Kerman city in 2016-2017, and their number was 5000. The random sampling method was simple, and 357 people were selected as a statistical sample. In this research, Huang's digital divide questionnaire (2003), Keyes' social health questionnaire (2004) and Walker's health promoting lifestyle questionnaire (1997) were used. SPSS software was used for data analysis and hypothesis testing. In examining the relationship between the intergenerational digital divide and social health, considering the negative correlation coefficient (value -0.724), it is clear that the relationship between these two indicators is inverse and significant. That is, with the increase in the digital gap between generations, the social health of students also decreases. In the examination of the relationship between the intergenerational digital divide and the unusual lifestyle, it can be seen that the relationship between these two components is positive and significant, according to the sign of the correlation coefficient (value 0.598). That is, with the increase of the digital divide between generations, the lifestyle will also change from traditional to modern, which will be unusual for students of the entire society.

Key words: inter generational digital divide, social health, lifestyle, students
